

รำลึกถึง ม.จ.สิทธิพร กฤดากร
กับแบบอย่างทางการเมืองที่มุ่งสู่พื้นฐาน

ระพี สาคริก

.....

ในขณะที่กระแสการเมืองของไทยกำลังสะท้อนให้เห็นภาพ — ซึ่งมุ่งเน้นที่ส่วนปลายรุนแรงยิ่งขึ้น เป็นลำดับอย่างไม่อาจชลอตัวเองได้ ทำให้ผู้เขียนคิดถึงบุคคลหนึ่งแม้จะเป็นเจ้านายแต่ก็ทรงปฏิบัติในสิ่งซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพชัดเจนว่า มีการกำหนดบทบาททางการเมืองจากองค์เองที่มุ่งลงสู่พื้นฐาน ทำให้เกิดแรงศรัทธาแก่บุคคลผู้มีโอกาสสัมผัสและรู้ถึงอย่างชัดเจน ท่านผู้นั้นคือ ม.จ.สิทธิพร กฤดากร ซึ่งสิ้นพระชนม์ไปนานพอสมควรแล้ว แม้ถดถอยจากนั้นมาไม่นานจะมีกลุ่มนิสิตนักศึกษา เช่น จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จัดนิทรรศการชีวิตและผลงานของพระองค์ท่านเป็นช่วง ๆ แต่ในระยะหลัง ๆ ดูเสมือนจะลืมนกันไปหมด จึงขอนำมากล่าวไว้เป็นสิ่งที่เตือนสติสำหรับผู้ซึ่งพอจะรับได้ที่ยังหลงเหลืออยู่บ้าง โดยไม่คิดว่ามีมากนักน้อย

หากสนใจศึกษาชีวิตคนในสังคมไทยเท่าที่ผ่านพ้นมาถึงปัจจุบัน บนพื้นฐานการศึกษาคุณแล้วเห็นว่า มีการเน้นเรียนจากตำราและการพูดการเขียนโดยคนอื่นชัดเจนยิ่งขึ้น จึงทำให้อีกด้านหนึ่งห่างจากการปฏิบัติซึ่งช่วยให้รู้สึกซึ่งถึงสังขรณ์จากรากฐานตนเองออกไปเรื่อย ๆ ด้วยเหตุนี้เองปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมและเห็นได้ทุกเรื่องแม้เรื่องการเมือง เกิดจากการที่คนแก่กันเข้าไปอยู่ในกระแสอำนาจแต่ขาดการรู้และเข้าใจถึงสังขรณ์ สิ่งซึ่งแต่ละคนคิดว่าตนกำลังมุ่งสร้างสรรค์จึงปรากฏออกมาสู่ทิศทางตรงข้าม ทำให้สังคมสูญเสียหนักยิ่งขึ้น ส่วนผู้ที่หลุดพ้นออกมาเพราะรู้สึกได้ด้วยตนเองก็มักเป็นเรื่องของตัวบุคคลจึงขาดการสืบทอด

อนึ่งเนื่องจากเรื่องนี้เกิดขึ้นบนพื้นฐานการปฏิบัติหรือประสบการณ์ซึ่งได้รับจากความจริงของชีวิต คงหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องนำเอาเรื่องราวจากตัวเองมากล่าวเป็นข้อมูลพื้นฐาน แต่ทำให้น่ามาอวดอ้างเพื่อหวังประโยชน์ส่วนตนอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ เพราะได้ประกาศสัจจะและนำปฏิบัติมานานพอสมควรแล้วว่า ตนไม่ต้องการตำแหน่งอำนาจหรืออื่นใดจากที่ไหนอีก จึงเพียงมุ่งหวังถ่ายทอดข้อมูลซึ่งเชื่อว่าเป็นความจริงให้ชนรุ่นหลังได้เก็บไปคิดค้นหาเหตุผลด้วยตนเองเท่านั้น

เนื่องจากวัยผู้เขียนขณะนั้นมาถึง 73 ปีแล้ว จึงมีโอกาสเห็นการเปลี่ยนแปลงเป็นช่วง ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงขออนุญาตนำเอาเรื่องราวจากอดีตมาแล้วไว้เพื่อหวังเตือนสติชนรุ่นปัจจุบันอีกทั้งถ่ายทอดสู่ชนรุ่นหลัง อนึ่งการนำเอาเรื่องราวชีวิตและงานของ ม.จ.สิทธิพร มาเขียนก็ทำให้ว่าตนเองจะสนิทชิดชอบเป็นการส่วนตัวกับพระองค์ท่านมาแต่เริ่มแรกก็หาไม่ ดังนั้นจึงน่าจะสามารถถลั่นกรองและแยกแยะเอาสิ่งซึ่งเป็นเหตุเป็นผลออกมาให้เห็นได้ชัดเจนพอสมควรตามสติปัญญาตัวเองเท่าที่มีอยู่

ผู้เขียนเกิดที่ตำบลวรจักร อำเภอป้อมปราบซึ่งตามข้อเท็จจริงน่าจะเป็นส่วนหนึ่งของความเจริญในด้านวัตถุ ณ ใจกลางชุมชนกรุงเทพฯ ในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และหลังจากนั้นไม่นานก็เสด็จสู่สวรรคต พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงเสด็จขึ้นสืบทอดราชสมบัติ พอผู้เขียนอายุได้ 4 ขวบ ครอบครัวพ่อแม่ก็ย้ายมาอยู่ปลายตรอกเศรษฐศิริ (ชื่อปัจจุบันเรียกว่าถนนเศรษฐศิริ) ตำบลสามเสนใน อำเภอ - ดุสิต ซึ่งขณะนั้นยังมีสภาพเป็นชนบท

ตนเองเติบโตขึ้นมา ณ ถิ่นนั้นถึงระดับเข้าโรงเรียนก็เรียนอยู่แถวนั้น ยังจำได้คือแม่สภาพพื้นถนนในกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่ยังมีพื้นผิวโรยด้วยหินปูนก้อนโต ๆ ยังเป็นสภาพภายในตรอกด้วยแล้ว บ้านเรือนก็ยังมิได้มากนัก หากยังคงเป็นทุ่งนาและสวน แต่ก็มีวังเจ้านายอยู่สามวังแล้ว วังแรกคือวังหม่อมเจ้า เศรษฐศิริ ส่วนวังที่สองคือวังม.จ.อมรทัต ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นพระญาติสนิทของ ม.จ.สิทธิพร ทำให้บางคนเรียกว่าวังท่านสิทธิพรด้วย ส่วนอีกวังหนึ่งชาวบ้านเรียกกันว่าวังท่านทองรอดหรือ ม.จ.ทองธีกาญ (ตระกูลทองใหญ่) นี่คือความจำจากสมัยซึ่งเป็นเด็ก

เดินข้างถนนคนหนึ่ง ผิดถูกอย่างไรในรายละเอียดก็ใคร่ขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

อนึ่งแม่พ่อก็จะมีบรรดาศักดิ์และรับใช้ใกล้ชิดพระยุคลบาทแต่ก็ว่างตัวเป็นสมณะและฝึกลูกให้เป็นคนใช้ชีวิตเดิน ตันติดดินมาแต่เล็กแต่น้อย เมื่อกล่าวถึงเจ้านายทั้งสี่พระองค์ ในช่วงนั้นเคยพบเพียงองค์เดียวคือ ม.จ.ทองรอด ๗. (เรียกตามชาวบ้าน) โดยเฉพาะช่วงระหว่างที่ตนเดินไปโรงเรียนเป็นครั้งคราว หากท่านขับรถผ่านและพบเข้า จะหยุดรถและรับขึ้นรถไปด้วย โดยเฉพาะเจ้านายสมัยนั้นแม่ในระดับกรมหมื่นก็ทรงขับรถเอง ระหว่างทางทรงไต่ถามถึงทุกข์สุขเลยไปกระทั่งถึงพ่อแม่อย่างเป็นกันเอง ทำให้รู้สึกอบอุ่นถึงพระเมตตาจากสภาพเด็กเล็ก ๆ คนหนึ่ง ซึ่งอายุเพียง 5-6 ขวบ แม่เดินไปโรงเรียนก็ยาก่อนกรวดไปบนพื้นถนนด้วยผ้าเท้าเปล่า ๆ เป็นนิจ

หลังประกาศเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นประชาธิปไตยเมื่อปี พ.ศ. 2475 ซึ่ง ขณะนั้นผู้เขียนมีอายุเพียง 10 ขวบ ต่อจากนั้นมาไม่ถึง 2 ปีตัวเองก็มีโอกาสเห็นแสงไฟแลบแปลบปลาบจากปาก กระบอกปืนใหญ่และปืนจากรถถังซึ่งยิงกันในบริเวณสถานีรถไฟบางซื่อในช่วงค่ำวันหนึ่ง อีกทั้งทราบแน่ชัดว่าในคืน- นั้นมีการล่าเหยื่อศพทหารที่เสียชีวิตลงจากรถตู้ขนส่งสินค้าในบริเวณหน้าบ้าน เนื่องจากบ้านพ่อแม่ผู้เขียนอยู่ริมทาง รถไฟใกล้บริเวณสมรมภูมิ อีกทั้งได้เห็นเครื่องบินสองชั้นบินไปรยไปพลิวอยู่เหนือศีรษะในระยะต่ำมาก จึงทราบ จากประกาศโฆษณาโดยฝ่ายรัฐบาลว่ามี**"กบฏวรเดช"** ใช้พระนามพระองค์เจ้าวรเดช โดยมีผู้บอกว่าเป็น พระญาติของ ม.จ.สิทธิพร กฤดากร อีกทั้งคณะผู้ก่อเหตุก็มี ม.จ.สิทธิพร ๗. ร่วมอยู่ด้วย โดยนำกำลังทหารจาก จังหวัดนครราชสีมาลงมาจากทางรถไฟ (สมัยนั้นยังไม่มีถนนรถยนต์)

หลังเหตุการณ์ดังกล่าวจบลงแล้วก็ได้ทราบว่า มีการนำนักโทษการเมืองไปกักบริเวณไว้ ณ เกาะตะรุเตา ซึ่งอยู่ในทะเลอันดามันใกล้เขตแดนมะลายู (มาเลเซียในปัจจุบัน) และรวมเอา ม.จ.สิทธิพร เข้าไปด้วย ซึ่งขณะนั้น เกาะตะรุเตายังมีสภาพที่โดดเดี่ยว อีกทั้งเต็มไปด้วยโรคภัยไข้เจ็บ เสมือนมีความหมายเดียวกันกับที่ตนสมัยก่อน กล่าวกันติดปากเมื่อเห็นมีคนทำไม้ตีว่า**"เอามันไปปล่อยเกาะเสีย ซึ่งในความรู้สึกนึก ข้าจะหมายถึงการเอาไป ทรมานนั่นเอง"**

ผู้เขียนคงไม่ทราบถึงรายละเอียดในเรื่องนี้มากนัก เพียงต้องการนำมาเล่าอย่างคร่าว ๆ แต่ต่อมาภายหลังก็ทราบว่า ระหว่างใช้ชีวิตอยู่ที่นั่น พระองค์ท่านได้ทรงบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ และนำพิมพ์เป็นเล่มไว้ในภายหลัง หากใครสนใจน่าจะหาอ่านได้

อย่างไรก็ตาม ในช่วงชีวิตชีวิตผู้เขียนเองถูกกำหนดโดยธรรมชาติอย่างเป็นขั้นเป็นตอนให้เข้าไปเรียนต่อ ที่โรงเรียนเตรียมวิทยาลัยเกษตรศาสตร์แม่โจ้ (ชื่อสมัยนั้น) ที่จังหวัดเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2482-83 จึงมีโอกาส ทราบเรื่องราวชีวิตและงานของ ม.จ.สิทธิพร กฤดากร มากขึ้นกว่าเก่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่มุมมองที่เกี่ยวข้อง กับการเกษตรไทย

โดยที่ทราบในช่วงนั้นว่า พระองค์ท่านได้ไปเริ่มต้นฟาร์มส่วนตัวพระองค์ขึ้นในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และ ผลิตผลจากฟาร์มซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะจากคนในกรุงเทพฯ ๗. ก็คือ**"แดงโหมางเบ็ด"** จาก **"ฟาร์มโหมางเบ็ด"** ซึ่งเป็นความรู้สึกจากทรศนะของคนกรุงที่มองมุ่งไปยังผลิตผลแต่มองไม่เห็นถึงอุดมการณ์ซึ่งอยู่ในรากฐานและเจตนารมณ์

ผู้เขียนได้ทราบกิตติศัพท์มาว่า ฟาร์มดังกล่าวได้นำเอาระบบการจัดการซึ่งคนในแวดวงการศึกษาเกษตร ที่ข้ามน้ำข้ามทะเลไปนำมาถ่ายทอดสู่ชนรุ่นถัดมานิยมเรียกกันว่า **"สมัยใหม่"** อีกทั้งพืชพันธุ์ดีซึ่งมีรากฐานการผลิต อยู่ในต่างประเทศเข้ามาใช้ แต่ผู้เขียนเองก็ยังไม่มีโอกาสพบพระองค์ท่านเป็นการส่วนตัว นอกจากรับฟังจากคนที่กล่าวถึงเป็นช่วง ๆ

แม้กระทั่งตนมาศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน ในปี พ.ศ. 2485-86 ซึ่งเป็นช่วงเริ่มต้น

สงครามมหาเอเซียบูรพาอันมีเหตุมีผลสัมพันธ์กันกับสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเริ่มขึ้นในยุโรปตะวันตก และช่วงที่ญี่ปุ่นบุกไทย บริเวณเกษตรกลางบางเขนก็กลายเป็นที่ตั้งของกองทหารญี่ปุ่นอยู่ประมาณร่วม 2 เดือน ผู้เขียนเข้ามาเรียนต่อที่บางเขนจนกระทั่งชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยเกษตรศาสตร์จึงได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย ยังคงได้ยืมบรรดาคณาจารย์กล่าวถึงพระนาม ม.จ.สิทธิพร ฯ เป็นครั้งคราวแต่ก็ไม่บ่อยนัก จากนั้นมาอีกช่วงหนึ่งจึงทราบว่า รัฐบาลยุคนั้นได้เชิญท่านดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรราธิการ (ชื่อในครั้งนั้น)

ข้อมูลที่น่าสนใจของเจ้านายพระองค์นี้ก็คือ ทรงต่อสู้เรื่องคำพร่ำเมียมข้าวทุกวิถีทางอย่างเต็มที่มาก โดยที่ทรงเห็นว่าทำให้วิถีชีวิตเกษตรกรไทยต้องเสียเปรียบนายทุนและจมอยู่กับหนี้สินอย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก และการต่อสู้ของพระองค์ท่านเป็นสิ่งปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตมาโดยตลอดชนิดที่ชาวบ้านเรียกกันว่า **จับไม่ยอมปล่อย** แต่ในช่วงนั้นผู้เขียนยังไม่อาจมองเห็นโครงสร้างชีวิตและความเป็นคนได้ชัดเจนมากนักเนื่องจากตนเองยังขาดประสบการณ์ แต่ก็มีธรรมชาติของนิสัยที่รักการลงทำงานร่วมกับคนระดับล่าง ๆ และการทำงานกับพื้นดินอยู่แล้ว

มาทราบในช่วงหลังว่า ฟาร์มบางเบิดของ ม.จ.สิทธิพร กฤดากร ได้เลิกสัมปทานไป แต่ก็ยังไม่รู้ถึงสาเหตุในรายละเอียด นอกจากทราบคร่าว ๆ ว่า พระองค์ท่านได้มาใช้ชีวิตแบบเกษตรกรชาวบ้านอยู่ในบริเวณไร่ว่างระหว่างเขตอำเภอลำลูกกากับหัวหิน ซึ่งขณะนั้นบริเวณดังกล่าวแม้ที่ดินขนาดใหญ่ก็ยังไม่มีย่านเรือนสิ่งก่อสร้างมากนัก อนึ่ง การมาใช้ชีวิตในลักษณะดังกล่าวน่าจะมีความหมายอย่างลึกซึ้ง โดยที่ทำให้รู้สึกว่าพระองค์ท่านไม่ทรงทิ้งอุดมการณ์ในการต่อสู้เพื่อชีวิตชาวนาข้าวไร่ที่ยากจนเพราะตกอยู่ในสภาพซึ่งถูกปิดกั้นโอกาส อย่างไรก็ตามจากข้อมูลซึ่งได้มาทำให้วินิจฉัยว่า การที่ฟาร์มบางเบิดได้เลิกกิจการไป น่าจะเกิดจากการที่ ม.จ.สิทธิพร ฯ ทรงพบจากการปฏิบัติว่า ถ้าหลงเคินตามกันฝรั่งจะทำให้การเกษตรไทยต้องประสบกับความเสียหาย

อนึ่ง เมื่อมาถึงช่วงหลังจากผู้เขียนได้รับการขอร้องให้กลับไปใช้ชีวิตเป็นครูในมหาวิทยาลัยได้ไม่นานนัก ตนและเพื่อนร่วมงานอีกสองคนก็มีโอกาสแวะเข้าไปกราบคารวะพระองค์ท่านและหม่อมศรีพรหมาในไร่ นับว่าเข้าไปเฝ้าเป็นครั้งแรก และมีโอกาสพบกับภาพความจริงจากสายตาตนเองว่า พระองค์ท่านอยู่ในสภาพเช่นเดียวกับเกษตรกรระดับล่างทั่ว ๆ ไป บ้านพักหลังเดียวที่มีอยู่ในไร่ ก็มีลักษณะซึ่งอาจเรียกว่าเป็นกระท่อหลังเล็ก ๆ ฝาทำด้วยไม้ยางตีเกร็ด หลังคามุงด้วยสังกะสี ชั้นบนเป็นที่อยู่ส่วนชั้นล่างด้านหนึ่งโปร่ง อีกด้านหนึ่งใช้เป็นที่เก็บเครื่องมือการเกษตร ตั้งอยู่ภายในไร่ค่อนข้างโคดเคี้ยว แต่ก็มีพืชผักสวนครัวซึ่งทรงปลูกเองส่วนหนึ่ง นอกนั้นเป็นบริเวณไร่ปลูกสัปรด มะนาวและพืชผลธรรมชาติ ไม่มีรถแทรกเตอร์และเครื่องมือซึ่งหลายคนในวงการเกษตรเรียกกันว่า "ทันสมัย"

เมื่อทราบว่าเราไปถึง ท่านก็ได้ละจากงานที่พื้นดิน กุลีกุจอเข้ามาที่บ้านพักทรงเชิญแขกบ้านและนำผลิตผลซึ่งทราบว่าทำเองมาเลี้ยงแบบตามมีตามเกิด แดมยังประทานแยมกระเจี๊ยบซึ่งทำเก็บไว้ให้น้ำคั้นม้อกลับบ้านอีกด้วย ครั้งนั้นเรากลับออกมาด้วยความรู้สึกประทับใจอย่างลึกซึ้ง อีกทั้งเก็บมาคิดได้ถึงสาระอันน่าจะเป็นประโยชน์หลายแห่งหลายมุม

หลังจากนั้นมาก็มีอีกช่วงหนึ่งซึ่งอาจเรียกว่าตนมีโอกาสเหมาะ เนื่องจากเข้าไปเฝ้าและพบว่าพระองค์ท่านกำลังรวมกลุ่มกันกับผู้ร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการเกษตรในระดับชาวบ้าน และมีการปรึกษาหารือกันในเรื่องปัญหาการจัดการซึ่งมีเหตุมีผลเกี่ยวกับราคาข้าวกับระบบการจัดการและการตลาด โดยที่ประทับอย่างเป็นกันเองกับคนอื่น ๆ ในที่ประชุม ซึ่งขณะนั้นปัญหาที่ทุกคนกำลังค่อนข้างร้อน โดยเฉพาะเกี่ยวกับการแก้ไขโครงสร้างการผลิตการจัดการและระบบการนำสู่ตลาด ซึ่งเกษตรกรชาวนาส่วนใหญ่ยังคงตกอยู่ในสภาพที่เสียเปรียบ

ผู้เขียนจากพระองค์ท่านมาอีกครั้งหนึ่ง ด้วยความรู้สึกว่า มีท่านเป็นผู้หนึ่งซึ่งเข้าไปประทับอยู่ในหัวใจตัวเอง แน่นแน่นยิ่งขึ้น จากนั้นมาทั้งท่าน ฯ และตนเองก็มีกระแสถึงซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง แม้มีคนไปเฝ้าก็มีกรับส่งฝากความคิดถึงมาเป็นครั้งคราว รวมถึงหม่อมศรีพรหมาพระชายาซึ่งมักฝากผลิตผลเกษตรจากอุตสาหกรรมในครัว

เรือนซึ่งเป็นที่ทราบกันว่าทำเองจากไร่ มาให้เสมอ ๆ

อีกช่วงหนึ่ง ขณะที่ผู้เขียนนั่งทำงานอยู่ที่ภาควิชาในฐานะครูธรรมดา ๆ คนหนึ่งแต่เครือข่ายงานซึ่งเกิดจากอุดมการณ์เท่าที่ผ่านมาแล้วก็พิสูจน์ตัวเองค่อนข้างชัดเจนว่ามีรากฐานมุ่งสู่ประชาชนส่วนใหญ่แม้งานกล้วยไม้ การจะขึ้นไปหาคนที่อยู่ด้านบนคงเป็นไปได้เมื่อมีเหตุมีผลจำเป็นจริง ๆ เท่านั้น วันหนึ่งก็มีปัญหาใหญ่ระเบิดขึ้นในมหาวิทยาลัย ซึ่งเกิดจากความไม่เข้าใจกันระหว่างผู้บริหารกับระดับรอง ๆ ลงมา และยึดเยื้อบานปลายต่อมาเป็นเวลาหนึ่งเดือนเต็ม ๆ ในที่สุดก็ทำให้ทีมผู้บริหารระดับยอดต้องสละตำแหน่ง จึงมีกลุ่มคนภายในคณะหนึ่งมาหา และขอร้องให้ช่วยเข้ารับตำแหน่งซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในโครงสร้างบริหารขณะนั้น โดยอ้างเหตุผลว่าต้องการบุคคลผู้ที่สามารถพูดเข้าใจกันได้กับคนทุกกลุ่ม เนื่องจากขณะนั้นผลกระทบจากปัญหาทำให้คนแตกแยกอย่างเห็นได้ชัด

ตนจึงยอมรับทั้ง ๆ ที่ในหัวใจตัวเองไม่เคยคิดมาก่อน อนึ่งเมื่อมีความต้องการและรับปากแล้วโดยที่เห็นแก่ส่วนรวมก็ต้องก้าวเข้าไปอีกทั้งหมดทำอย่างจริงจัง แต่ก็คงไม่ทั้งอุดมการณ์ซึ่งมุ่งทำงานโดยให้ความสำคัญแก่คนระดับล่าง และในขั้นแรกเน้นที่นิสิตนักศึกษา แล้วสานถึงชาวบ้านในชนบท โดยที่ตนเองเน้นความสำคัญของการปฏิบัติในลักษณะนำตนเองร่วมใช้ชีวิตคลุกคลีกับนิสิตและชาวบ้านในถิ่นซึ่งผลการพัฒนาของฝ่ายบ้านเมืองยังต้องการส่วนเสริม ทำให้มีโอกาสรู้อย่างลึกซึ้งจากเสียงสะท้อนของครูอาจารย์จำนวนไม่น้อยที่ยังเข้าไม่ถึงส่วนลึกของสิ่งซึ่งตนกำลังกระทำอยู่ แต่ก็ไม่รู้ลึกห้วงไหวแต่อย่างใด

จนกระทั่งการผ่านพ้นมาถึงวันหนึ่ง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ต้องเป็นแกนนำในการจัดประชุมวิชาการประจำปี ที่ประชุมได้มีมติให้เชิญเสด็จ ม.จ.สิทธิพร กฤดากร มาเป็นองค์ประธานในพิธีเปิด และมอบให้อธิการบดีเป็นผู้ไปเชิญ ผู้เขียนจึงได้ไป เข้าเฝ้าด้วยตนเองเพื่อกราบทูลเชิญเป็นการภายในก่อน เมื่อทรงรับแล้วจึงกลับมาทำหน้าที่สื่อกราบทูลเป็นทางการภายหลัง

หลังจากกลับมาและมอบให้เจ้าหน้าที่เตรียมหนังสือเชิญเสด็จ ซึ่งตามพิธีการ ต้องมีร่างคำกราบทูล กับร่างรับสั่งตอบขององค์ประธานแนบไปด้วย เมื่อไป เข้าเฝ้าอีกครั้งพร้อมทั้งนำหนังสือดังกล่าวไปถวายให้ทรงพิจารณา หลังจากทรงพลิกไปทีละหน้าจากหน้าแรกจนถึงหน้าซึ่งมีร่างรับสั่งเปิดงาน ท่านหยุดและหันพระพักตรมามองผู้เขียนอีกทั้งรับสั่งอย่างสั้น ๆ แต่มีความหมายชัดเจนว่า "นี่ เธอจะเอาอะไรมาใส่ปากให้ฉันรี"

ผู้เขียนก้มลงกราบที่พระบาทด้วยความรู้สึกซาบซึ้งอย่างที่สุด โดยเหตุที่ในใจตัวเองรู้สึกว่สิ่งทีรับสั่งมีทั้งความหมายและคำสอนซึ่งควรถือว่าสูงด้วยคุณค่าอย่างแท้จริง อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงธรรมาธิปไตยในพระทัยซึ่งมันอยู่กับสัจจะควรแก่การได้รับความเคารพอย่างยิ่ง หรือที่เรียกกันว่า มีความเป็นตัวของตัวเองอย่างชัดเจน

ซึ่งทุกส่วนของสิ่งที่กล่าวมาแล้วอย่างรวม ๆ ถือเป็นรากฐานจริงของประชาธิปไตย หากเข้าไปปรากฏอยู่ในรากฐานจิตใจผู้ใหญ่มุ่และสะท้อนออกมาปรากฏให้ชนรุ่นชีวิตติดตามมาภายหลังได้มีโอกาสสัมผัสและถือเป็นแบบอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะผู้ใหญ่ซึ่งกำหนดวิถีชีวิตตนเองยังเป็นเจ้านายซึ่งถือว่าสูงส่ง ให้ทวนกลับลงมาสู่พื้นดินอย่างผู้ปฏิบัติได้จริงโดยไม่ต้องพูดมาก อีกทั้งยังคิดและมุ่งปฏิบัติให้คนระดับล่างได้บังเกิดความชอบธรรมอย่างถึงพื้นฐานจริงของประชาธิปไตย อีกทั้งปฏิบัติในสิ่งซึ่งใกล้ชิดตัวใกล้ชิดใจชาวบ้านที่สุดอย่างผู้ตระหนักได้ถึงความรักผิดชอบอย่างชัดเจนด้วย แม้ในช่วงนั้นสังคมไทยยังเปลี่ยนแปลงมาไม่ถึงขั้นมีพรรค แต่สิ่งซึ่งกล่าวแล้วน่าจะถือเป็นรากฐานจริงของคนในแต่ละพรรคเพื่อถือเป็นความหวังได้อย่างแท้จริง ฉะนั้นในปัจจุบันสิ่งที่กล่าวแล้วหายไปไหนหมด ใครก็ตามข่มขู่เป็นประโยชน์แก่ตนเองโดยแท้

ม.จ.สิทธิพร กฤดากร เป็นบุษนิมบุคคลท่านหนึ่งที่ยังไม่มีคู่สาวรีย์ในด้านวัตถุ หากเข้าไปปรากฏอยู่ในรากฐานจิตใจชนรุ่นหลังส่วนหนึ่งอย่างสมเกียรติแล้วไม่ว่ามีมากมีน้อย แม้สิ่งที่มีให้เห็นถ้าชนรุ่นหลังขาดความจริงใจในการสืบทอดอุดมการณ์ ก็จะมีสภาพเป็นเพียงสิ่งซึ่งยื่นตากฟ้าตากฝนรอการศุขังไปอย่างไร้ความหมายในที่สุดเท่านั้น